

ਜੀ. ਐਸ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਅਤੇ ਜਗਮੋਹਨ ਬਾਂਸਲ ਜੇ. ਜੇ.

ਸੂਚਲ— ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਪਾਵਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਿਟਿਡ

ਅਤੇ ਹੋਰ- ਉੱਤਰਦਾਤਾ

2013 ਦਾ CWP ਨੰ. 716

ਸਤੰਬਰ 19, 2022

A. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1950—ਆਰਟ. 226—ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸਿਟੀ ਐਕਟ 1948—ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਖਾਤੇ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਕਲਾਸ I ਅਤੇ II ਅਧਿਕਾਰੀ) ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ 1972—ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸਰਕੂਲਰ ਨੰ. 10/2012 ਮਿਤੀ 04.10.2012 ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸਿਟੀ ਐਕਟ 1948 ਦੀ ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਅਲਟਰਾ ਵਾਇਰਲ—ਪਟੀਸ਼ਨਰ 1972 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ 'ਵਰਕਡ ਚਾਰਜਡ ਟੀ-ਮੋਟ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ—2011 ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ, ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਪੰਜ ਡਿਗਰੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹੈ। ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ 1972 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਸਰਕੂਲਰ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ 10(2) ਦੁਆਰਾ ਤਰੱਕੀ-ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ਯੋਗ ਸੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 1948 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 79 (ਸੀ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਕੋਲ ਇਸਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

(ਪੈਰਾ 14)

B. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ 1950—ਆਰਟ. 14—ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸਿਟੀ ਐਕਟ 1948—ਕੀ ਇਹ ਗਲਤ ਸਰਕੂਲਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 1948 ਐਕਟ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ? ਰੱਖੀ ਗਈ, ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਅਵੈਧ ਘੋਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ-ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ 1948 ਐਕਟ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਬੋਝ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 79 (ਸੀ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਅਵੈਧ-ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।) ਦੇ 1948 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ - ਉੱਚ ਅਹੁਦਿਆਂ ਲਈ ਉੱਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਅਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉੱਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ

ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

(ਪੈਰਾ 14)

C. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ 1950—ਕੀ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸਰਕੂਲਰ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ- ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਿਤ ਨਿਯਮ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੈ-ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਂ ਅਧੀਨ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਭਾਵੀ ਬਣੇ-ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪਿਛਾਂਹ-ਖਿੱਚੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰਵ-ਸਪੈਕਟਿਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਪੱਖੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵਾਲਾ-ਕੋਈ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੈ-ਗਲਤ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕਿ ਅਪ੍ਰਗਟਡ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਪਿਛਲਾ ਹੈ।

ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ, ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ ਸੰਭਾਵੀ ਅਤੇ ਪਿਛਾਖੜੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰੀਟਰੋਸਪੈਕਟਿਵ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਨਿਯਮਾਂ/ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਨਿਯਮ ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਨਿਹਿਤ ਜਾਂ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਗੈਰਵਾਜ਼ਬ ਹੋਵੇ।

(ਪੈਰਾ 15.1)

D. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ 1950—ਕੀ ਤਰੱਕੀ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਾ ਨਿਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ; ਕੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤਾ ਕਿਸੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਸੀਨੀਅਰਤਾ ਜਾਂ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਭਰਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਰੱਕੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ- ਸੀਨੀਅਰਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੇਵਾ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਦਲਣ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ- ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਨਿਯਮ/ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਜੁਆਇਨਿੰਗ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਾਂ ਖਾਲੀ ਅਸਾਮੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ- ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਰਕੂਲਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਂ ਨਿਯੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ-ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ:

(i) ਇਮਪੱਗਡ ਸਰਕੂਲਰ ਨੰਬਰ 10/2012 ਮਿਤੀ 4.10.2012 (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ P-2) ਨਾ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ 1948 ਐਕਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(ii) ਅਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਯਮ ਪਿਛਾਖੜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(iii) ਤਰੱਕੀ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲਾ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਨੀਆਰਤਾ ਜਾਂ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਜੁਆਇਨਿੰਗ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਜੋ ਤਰੱਕੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੀਨੀਆਰਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੇਵਾ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਦਲਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

(ਪੈਰਾ 16.1)

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਵਕੀਲ ਬੀ.ਡੀ.

ਮੁਕੁਲ ਅਗਰਵਾਲ, ਵਕੀਲ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਜਗਮੋਹਨ ਬਾਂਸਲ, ਜੇ.

(1) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਪਾਵਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਿਟਿਡ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਸਰਕੂਲਰ ਨੰ. 10/2012 ਮਿਤੀ 4.10.2012 (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ P-2) (ਛੋਟੇ 'ਜਵਾਬਦਾਤਾ-ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਈ' ') ਆਪਹੁਦੇ ਹੋਣਾ ਬਿਜਲੀ (ਸਪਲਾਈ) ਐਕਟ, 1948 (ਛੋਟੇ ਲਈ '1948 ਐਕਟ') ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ।

ਸੰਖੇਪ ਤੱਥ

(2) ਰਿਕਾਰਡ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ ਉਭਰਦੇ ਸੰਖੇਪ ਤੱਥ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਉਹ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ 5.3.1980 ਨੂੰ 'ਵਰਕਡ ਚਾਰਜਡ ਟੀ-ਮੇਟ' ਵਜੋਂ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਭਰਤੀ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਅਕਾਉਂਟਸ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ (ਕਲਾਸ I ਅਤੇ II ਅਫਸਰ) ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨਜ਼, 1972 (ਛੋਟੇ '1972 ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨਜ਼' ਲਈ) ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ 3.8.2006 ਤੋਂ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਨਿਯੁਕਤੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਨੰਬਰ ਸੀ.ਆਰ.ਏ. 253/2005 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਭਰਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੋਸਟ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

(1) 1) 2011 ਵਿੱਚ, ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਅਸਾਮੀ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ 2011 ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਅਤੇ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ, ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਯੋਗ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ 2005 ਤੋਂ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਕੋਲ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਹ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਯੋਗ ਸੀ। ਪਬਲਿਕ ਰਿਲੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਦੀ ਪੋਸਟ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਅਫਸਰ (ਛੋਟੇ "ਆਈਪੀਆਰਓ" ਲਈ) ਵਜੋਂ ਮੁੜ-ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮਿਤੀ 23.11.2011 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਆਈਪੀਆਰਓ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਅਸਾਮੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

(2) 2) ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਸਰਕੂਲਰ ਨੰਬਰ 10/2012 ਮਿਤੀ 4.10.2012 (ਅਨੇਕਚਰ P-2) ਦੁਆਰਾ 1972 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ 10(2) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੋਧ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਈਪੀਆਰਓ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਯੋਗਤਾ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਕਲਾ ਜਾਂ ਵਿਗਿਆਨ। ਸਰਕੂਲਰ ਨੰ. 10/2012 ਮਿਤੀ 4.10.2012 ਦੇ ਸਬੰਧਿਤ ਅੰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:-

ਰਜਿ. ਨੰ.	ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਯਮ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਨਿਯਮ
10(2)	ਪਬਲਿਕ ਰਿਲੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਪਬਲੀਸਿਟੀ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ (ਆਂ) ਤੋਂ ਤਰੱਕੀ ਦੁਆਰਾ ਭਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹਨ ਅਤੇ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।	ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਅਧਿਕਾਰੀ (ਹੁਣ ਆਈਪੀਆਰਓ) ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਪਬਲੀਸਿਟੀ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ (ਜ) ਹੁਣ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੋਂ ਤਰੱਕੀ ਦੁਆਰਾ ਭਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। AIPRO ਜਿਸ ਕੋਲ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ:- a) ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਕਲਾ ਜਾਂ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਡਿਗਰੀ b) ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਸ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ।

ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੀ ਗਈ ਸੋਧ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ IPRO ਦੀ ਪੋਸਟ ਲਈ ਅਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕੂਲਰ ਨੰਬਰ 10/2012 ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਈਪੀਆਰਓ ਦੀ ਪੋਸਟ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਵੈਧ ਹੈ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਦਲੀਲ

(3) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਸੋਧ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ ਅਤੇ 1948 ਦੇ ਐਕਟ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੋਧ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋਧ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਆਈਪੀਆਰਓ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ

ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਮਾੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਵੈਧ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਦਲੀਲ

(4) ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਆਈਪੀਆਰਓ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਅਫ਼ਸਰ ਦੀ ਇੱਕ ਅਸਾਮੀ ਸੀ ਜੋ ਸੀਨੀਅਰਤਾ-ਕਮ-ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ - ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ 23.11.2011 ਦੇ ਦਫ਼ਤਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਨੰਬਰ/136 ਕੇਡਰ-1 ਦੁਆਰਾ ਉੱਚ ਸਕੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਈਪੀਆਰਓ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਅਸਾਮੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਆਈਪੀਆਰਓ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਲੋੜੀਂਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਾਂ ਨਿਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨਲ ਪੋਸਟ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ, ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਤਰੱਕੀ ਜਾਂ ਸਿੱਧੀ ਭਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਭਰਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਵਿਵੇਕ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਈ ਹੈ ਜਦਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਗੈਰਵਾਜ਼ਬ ਜਾਂ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਈਪੀਆਰਓ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

(5) ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਇਮਪਿਊਨਡ ਸਰਕੂਲਰ ਦੇ ਵਾਇਰਲ ਹੋਣ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਸਰਕੂਲਰ ਨੂੰ ਅਲਟਰਾ ਵਾਇਰਸ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ 2011 ਤੋਂ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਸਰਕੂਲਰ ਦੇ ਵਾਇਰਲ ਸਰਕੂਲਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(6) ਅਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਘੋਖ ਕੀਤੀ।

(7) ਦੋਵਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਅਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ ਉਭਰਦੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ 5.3.1980 ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ 3.8.2006 ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 2011 ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਅਸਾਮੀ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ, ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਉਕਤ ਪੋਸਟ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਗਤਾ ਸੀ। 1948 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 79 (ਸੀ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬੋਰਡ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ, ਭੱਤਿਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਅਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਸਰਕੂਲਰ ਦੁਆਰਾ ਆਈਪੀਆਰਓ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਤੱਕ ਸੁਧਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਤੱਕ ਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ ਅਤੇ 1948 ਦੇ ਐਕਟ

ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ।

ਇਸਦੇ ਤਹਿਤ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਵੈਧ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

(8) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦੋ ਵਾਰ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੋਧ ਭਾਵ ਆਈਪੀਆਰਓ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਤੱਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਲਾਈਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਯੋਗ ਸੋਧ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਸੋਧ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਾਲੀ ਪਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੱਦੇ

(9) ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਅਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਤੋਂ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:-

(i) ਕੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਸਰਕੂਲਰ ਨੰਬਰ 10/2012 ਮਿਤੀ 4.10.2012 ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ 1948 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ?

(ii) ਕੀ ਅਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਰਕੂਲਰ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ?

(iii) ਕੀ ਤਰੱਕੀ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਾ ਨਿਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ?

(iv) (iv) ਕੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤਾ ਕਿਸੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ?

(10) ਜਵਾਬਦੇਹ-ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ 1972 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ 10(2) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਧ 1948 ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 79 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ 1948 ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 1948 ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ ਅਧੀਨ, ਸੋਧੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹਨ।

ਨਿਆਂਇਕ ਘੋਸ਼ਣਾ

(11) ਮਾਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੋਧੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਆਂਇਕ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ।

(11.1) *TN* ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ

LIMITED AND OTHERS (*Jagmohan Bansal, J.*)
ਬਨਾਮ ਪੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਮੂਰਤੀ 1, ਪੇਰਾ 15 ਵਿੱਚ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਮਾਈਨਰ ਮਿਨਰਲ ਕੌਸ਼ਿਸ਼ਨ ਰੂਲਜ਼, 1959 ਦੇ ਨਿਯਮ 38A ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੇ ਆਧਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

“ਕੀ ਇਹ ਨਿਯਮ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ?

15. ਇੱਕ ਅਧੀਨ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੀਵਿਯਨਕਤਾ ਜਾਂ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੋਝ ਉਸ ਉੱਤੇ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਵੈਧ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਆਧਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ: -

- a) ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ।
- b) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੀਵਿਯਨ ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ।
- c) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੀਵਿਯਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ।
- d) ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਸਮਰੱਥ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨਾ।
- e) ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ, ਯਾਨੀ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ।
- f) ਮਨਮਾਨੀ/ਅਵਾਜ਼ਬਤਾ (ਇੱਕ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ ਸੀ)।

ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ, ਐਕਟ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ, ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਸਕੀਮ, ਅਤੇ ਉਸ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਮੂਲ ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। . ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਉਪਬੰਧ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੰਗਤ ਹੈ, ਤਾਂ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੰਮ ਸਰਲ ਅਤੇ ਆਸਾਨ ਹੈ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਨਿਯਮ ਦੀ ਅਸੰਗਤਤਾ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਯੋਗ ਐਕਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਪੇਰੈਂਟ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਕੀਮ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ”

(11.(2) ਸੈਲੂਲਰ ਆਪਰੇਟਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਟੈਲੀਕਾਮ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ 2 ਵਿੱਚ , ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਟੈਲੀਕਾਮ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਐਕਟ, 1997 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:-

"ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ"

42. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪਰੀਖਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਹੁਦਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਨਾਲ ਹੀ, ਇਹ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੁਣੌਤੀ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਅਖਬਾਰ (ਬੰਬੇ) (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (1985) 1 SCC 641, SCC ਪੰਨਾ 689 'ਤੇ, ਪੈਰਾ 75।

43. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ "ਪ੍ਰਤੱਖ ਮਨਮਾਨੀ" ਦੀ ਪਰਖ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਖੇਡੇ ਡਿਸਟਿਲਰੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ (1996) 10 SCC 304 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ: (SCC p. 314, ਪੈਰਾ 13)

"13. ਅੱਗੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਨਿਯਮ ਮਨਮਾਨੇ, ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹਨ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 19(1)(ਜੀ) ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ, ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਮਨਮਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੋ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਟੈਸਟ ਹਨ। ਆਪਹੁਦਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜੋ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਹੁਦਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਅਥਾਰਟੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ- ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਅਖਬਾਰ (ਬੰਬੇ) (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (1985) 1 ਐਸਸੀਸੀ 641 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ। 'ਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਇਹ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੈ; 'ਵਾਜਬ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਕਿ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ'। ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੋਖਿਆ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਜੱਜ ਕਹਿਣਗੇ, 'ਸੰਸਦ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਉਹ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਅਲਟਰਾ ਵਾਇਰਸ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ,

ਮਨਮਾਨੀ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਵੇਗੀ। ਪਰ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਇੰਨਾ ਆਪਹੁਦਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

44. ਨਾਲ ਹੀ, ਸ਼ਰਮਾ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਬਨਾਮ ਏਪੀ ਸਟੇਟ [(2002) 2 ਐਸਸੀਸੀ 188] ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ: (ਐਸਸੀਸੀ ਪੀਪੀ. 203-04, ਪੈਰਾ 25) "25. ... ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਲਾਗੂ ਮਨਮਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਟੈਸਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਸੇ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੇ ਵਜੋਂ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਆਪਹੁਦਰਾਪਨ ਹੈ। ਮਨਮਾਨੀ ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਪਹੁਦਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ: ਇੱਕ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਚਿਤ ਨਿਰਧਾਰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਗੈਰ-ਤਰਕਸ਼ੀਲ, ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਾਂ ਤਰਕ ਜਾਂ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਕੇਵਲ ਇੱਛਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

(11.3) ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਨਿਊਜ਼ਪੇਪਰਜ਼ (ਬਬੋ) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟਿਡ ਵਿੱਚ ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ 3 ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਹਰੋਂ ਆਯਾਤ ਕੀਤੇ ਨਿਊਜ਼ਪਿੰਟ 'ਤੇ ਆਯਾਤ ਡਿਊਟੀ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ:

"71. ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਮਰੱਥ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਮਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਪੂਰਨ ਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੈ

ਗੈਰ-ਵਾਜਬ, ਵਾਜਬ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਕਿ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ, ਜੱਜ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ "ਸੰਸਦ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ ਸੀ।

(11.4) ਸ਼ਾਇਰਾ ਬਾਨੋ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ 4 ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਧੀਨ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ

ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ:

"100. ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਸੈਲੂਲਰ ਆਪਰੇਟਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਟੈਲੀਕਾਮ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, (2016) 7 SCC 703 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲਿਆਂ:

"ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ

42. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪਰੀਖਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਹੁਦਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਨਾਲ ਹੀ, ਇਹ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੁਣੌਤੀ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। (ਦੇਬੋ ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਅਖਬਾਰ (ਬਬੋ) (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (1985) 1 SCC 641, SCC ਪੰਨਾ 689 'ਤੇ, ਪੈਰਾ 75)

43. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ "ਪ੍ਰਤੱਖ ਮਨਮਾਨੀ" ਦੀ ਪਰਖ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਖੇਡੇ ਡਿਸਟਿਲਰੀਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ (1996) 10 SCC 304 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ (SCC p. 314, ਪੈਰਾ 13):

"13. ਅੱਗੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਨਿਯਮ ਮਨਮਾਨੇ, ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹਨ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 19(1)(ਜੀ) ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ, ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਮਨਮਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੋ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਟੈਸਟ ਹਨ। ਮਨਮਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜੋ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਹੁਦਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਅਥਾਰਟੀ ਤੋਂ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਅਖਬਾਰਾਂ (ਬਬੋ) (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [(1985) 1 ਐਸਸੀਸੀ 641 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਧੀਨ

ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਛੋਟੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਮਰੱਥ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ. ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੈਰ-ਵਾਜ਼ਬ ਹੈ; 'ਵਾਜ਼ਬ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਵਾਜ਼ਬ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਕਿ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ'। ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਜੱਜ ਕਹਿਣਗੇ, 'ਸੰਸਦ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ; ਉਹ ਗੈਰ-ਵਾਜ਼ਬ ਅਤੇ ਅਲਟਰਾ ਵਾਇਰਸ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਮਨਮਾਨੀ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਵੇਗੀ। ਪਰ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਇੰਨਾ ਆਪਹੁਦਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

44. ਨਾਲ ਹੀ, ਸ਼ਰਮਾ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਬਨਾਮ ਏਪੀ ਸਟੇਟ [(2002) 2 ਐਸਸੀਸੀ 188] ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ: (ਐਸਸੀਸੀ ਪੀਪੀ. 203-04, ਪੈਰਾ 25)

45. ਕਾਰਜਕਾਰੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਮਨਮਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਟੈਸਟ ਕਾਰਵਾਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਿਸੇ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਆਪਹੁਦਰੇ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ। ਮਨਮਾਨੇ ਵਜੋਂ ਵਰਣਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਜ਼ਬ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਮੀਕਰਨ "ਮਨਮਾਨੇ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ: ਇੱਕ ਗੈਰ-ਵਾਜ਼ਬ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਚਿਤ ਨਿਰਧਾਰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਗੈਰ-ਤਰਕਸ਼ੀਲ, ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਾਂ ਤਰਕ ਜਾਂ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਕੱਲੀ ਇੱਛਾ।"

ਅਹਦਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ

(12) ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧੀਨ ਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਵਿਧਾਨ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਵੈਧ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਧੀਨ ਵਿਧਾਨ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਵੈਧ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ (i) ਵਿਧਾਨਿਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ

ਕਥਿਤ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ; (ii) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧਿਐ 111 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ; (iii) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ; (iv) ਅਧੀਨ ਵਿਧਾਨ ਉਸ ਕਨੂੰਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧੀਨ ਵਿਧਾਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ; (v) ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ/ਅਥਾਰਟੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ; (vi) ਮਾਤਹਿਤ ਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਪਵਾਦ ਹੈ;

ਅਤੇ (vii) ਅਧੀਨ ਵਿਧਾਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਹੁਦਰੇ ਹਨ।

ਖੋਜ

(13) ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਯੋਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਅਯੋਗ ਨਿਯਮ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਧਾਰਾ 14 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ 1948 ਐਕਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯਮ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। . ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਗੰਜਾ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇਹ ਨਿਪਟਾਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਭਾਵੇਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ, ਜੋ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਸਹੁੰ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ। ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਅਵੈਧ ਨਹੀਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵਿਅਕਤਿਤ ਨਿਯਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ 1948 ਐਕਟ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ।

(14) ਉਪਰੋਕਤ-ਦੱਸੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਡੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਅਪ੍ਰਗਟ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਅਯੋਗ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇਹ ਨਿਪਟਾਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਨੀਤੀਗਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਘਿਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੇੜ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਥਿਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਵੈਧ ਹਨ। ਇਹ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਕਰਤੱਵ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਵਾਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਕਿ ਵਿਵਸਥਾ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ। ਹੱਥ ਵਿਚਲੇ ਕੇਸ ਵਿਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ, ਗੰਜੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਅਪ੍ਰਗਟ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾੜੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦਰਸਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 1948 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 79(c) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਉੱਚ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉੱਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫਰੇਮ ਕੀਤਾ

1972 ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੰਗਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਿਛਲੇ 25 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਆਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਮ ਯੋਗਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਧਾਰਤ ਯੋਗਤਾ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੈ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਪੋਸਟ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਚੈਪਟਰ III ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਨੁਛੇਦ ਜਾਂ 1948 ਐਕਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਦੀ

LIMITED AND OTHERS (*Jagmohan Bansal, I*)
ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਣਗਹਿਲੀ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਹੈ।

ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ 2: ਕੀ ਅਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਰਕੂਲਰ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ?

(15) ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਯੋਗੇਂਦਰ ਸ਼ੀਵਾਸਤਵ⁸ ਨੇ ਧਾਰਾ 309 ਦੇ ਪ੍ਰਵੀਸ਼ੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਧਾਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ: -

“15. ਇਹ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 309 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਰ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਲਾਭ, ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸੋਧ ਕੇ ਖੋਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ *ਟੀ.ਆਰ. ਕਪੂਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ*⁹, ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ:-

“16. ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 309 ਦੇ ਪ੍ਰਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਜਾਂ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇੱਕ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਰੱਖਦੀ ਹੈ:

ਬੀ ਐਸ ਵਢੇਰਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ, [1968] 3 ਐਸਸੀਆਰ 575, ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ, [1975] 3 ਐਸਸੀਆਰ 963, ਕੇ. ਨਾਗਰਾਜ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. v. AP ਅਤੇ Anr. ਦੀ ਰਾਜ, [1985] 1 SCC 523 ਅਤੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਨਾਥ ਖੋਸਲਾ ਅਤੇ Ors., [1974] 1 SCR 771. ਇਹ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਯਮ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਸੇਵਾ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਅਥਾਰਟੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੈ

ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਘਟਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਵੀ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਾਖੜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਲਾਭਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਖੋਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਧਾਰਾ 309 ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਨਿਯਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਹੱਈਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਰੱਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਰੱਕੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਗਏ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਆਰਟਸ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 14 ਅਤੇ 16(1): ਮੈਸੂਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਐਨ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੂਰਤੀ ਅਤੇ ਆਰ.ਐਸ., [1973] 2 ਐਸਸੀਆਰ 575 ਬੀਐਸ ਯਾਦਵ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. v. ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ., [1981] 1 SCR 1024 ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਅਤੇ Anr. v. ਰਮਨਲਾਲ ਕੇਸ਼ਵਲਾਲ ਸੋਨੀ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ., [1983] 2 ਐਸਸੀਆਰ 287 ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਕੈਪਟਨ ਕੇਸੀ ਅਰੋੜਾ ਅਤੇ ਐਨ.ਆਰ. v. ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ., [1984] 3 SCR 623.

ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਅਤੇ ਐਨ.ਆਰ. ਬਨਾਮ ਰਮਨ ਲਾਲ ਕੇਸ਼ਵ ਲਾਲ ਸੋਨੀ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. 7 ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਪੰਚਾਇਤ ਐਕਟ, 1961 ਦੀ ਧਾਰਾ 102(1)(a) ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

"52. ਵਿਧਾਨ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਸਰਲ, ਸਵੈ-ਪੋਖੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸਮੀਕਰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਮੌਜੂਦਾ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਹਿਤ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਵਿਗਾੜਨ ਲਈ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਭਾਵੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਿਛਾਖੜੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇ। ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅੱਜ ਕਾਨੂੰਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਵੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜੇਕਰ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਵੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

ਅੱਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ। ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਮਨਮਾਨੀ, ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ।

(15.(1) ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ, ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ ਸੰਭਾਵੀ ਅਤੇ ਪਿਛਾਖੜੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰੀਟਰੋਸਪੈਕਟਿਵ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਨਿਯਮਾਂ/ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਨਿਯਮ ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਨਿਹਿਤ ਜਾਂ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਗੈਰਵਾਜਬ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਬਦਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਪਹਿਲੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਇੱਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕ ਰੁਤਬਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 16 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿਛਾਖੜੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜੇ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਡਿਮੈਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

(15.(2) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਵਿਵਸਥਾ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ 2011 ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਯੋਗ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ - ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ 2012 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੈ। ਸਰਕੂਲਰ ਸੋਧ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਮਿਤੀ 4.10.2012 ਹੈ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਉਪਬੰਧ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਭਾਵੀ ਜਾਂ ਪਿਛਾਹ-ਖਿੱਚੂ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਵਿਧਾਨ ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਂ ਅਧੀਨ ਹਨ, ਨੂੰ ਸੰਭਾਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪਿਛਾਹ-ਖਿੱਚੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਸਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ

ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਇਕ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਛਾਂਹ-ਖਿੱਚੂ ਹੈ ਜੋ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

(15.(3) ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਸਰਕੂਲਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 4.10.2012 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਖਾਸ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਛਾਖੜੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ 2011 ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਯੋਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਤਰੱਕੀ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਾਂ ਨਿਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦ

ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਲਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਉਸਦੇ ਨਿਯਤ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਸਪਸ਼ਟ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਤੋਂ, ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੈ। ਅਪ੍ਰਗਟਡ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਸੰਭਾਵੀ/ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣਾ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਇਪਿਊਡਡ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ (iii): ਕੀ ਤਰੱਕੀ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਾ ਨਿਯਤ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ? ਅਤੇ (iv) ਕੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤਾ ਕਿਸੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ?

(15.(16) (iii) ਅਤੇ (iv) ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚੇਅਰਮੈਨ, ਰੇਲਵੇ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸੀਆਰ ਰੰਗਧਾਮਈਆ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ 8 , ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤਾ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਨਿਯਮ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਫਿਊਚਰ ਨੂੰ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਾਖੜੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਵੀ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਪਿਛਾਖੜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਬਦਲੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਿਯਮ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਲਾਭ ਨੂੰ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਦਉੱਨਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ:-

“16. ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ

ਦੀ ਬਜਾਏ ਰੁਤਬੇ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਰੋਸ਼ਨ ਲਾਲ ਟੰਡਨ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਨਾਥ ਖੋਸਾ, [1974] 1 ਐਸਸੀਆਰ ਪੰਨਾ 779, 780 ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਸ਼ਨ ਲਾਲ ਵਿੱਚ ਟੰਡਨ (ਸੁਪਰਾ) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਸੇਵਾ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਕਤ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਨਿਰੀਖਣ:

"ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਿਹਿਤ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਵਕੀਲ ਕੇਸ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਰਿਹਾ ਹੈ।" (ਪੰਨਾ 196) (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

19. ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਨਾਥ ਖੋਸਾ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. (ਸੁਪਰਾ) ਨਿਯਮ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਦੇ ਹੋਏ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਿਛਲੀ ਤਰੀਕ 'ਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਨਿਯਮ. ਉਕਤ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

“16 ....ਏ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕਰਨਾ ਗਲਤ ਹੈ

ਸੇਵਾ ਨਿਯਮ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ ਪਰ ਇਹ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਕਿ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਨਿਯਮ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਨਖਾਹ ਸਕੇਲ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਗੁਣਾਤਮਕ ਮਿਆਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਮਿਆਰ ਦਾ ਮਾਪ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਰਗੀਕਰਣ ਇੱਕ ਵਿਤਕਰੇ ਭਰੀ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰ

LIMITED AND OTHERS (*Jagmohan Bansal, J.*)

ਕਰਾਂਗੇ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਛਾਖੜੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕੇ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਫੈਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮ ਕਦੇ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੱਖਪਾਤ ਲਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਤਾਂ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਦੀ ਉਮਰ ਅਟੱਲ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਾਖੜੀ ਦੀ ਚੱਟਾਨ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਵਰਣਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੌਜੂਦਾ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹਨ।"

20. ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਨਿਯਮ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 16 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿਛਾਂਹ-ਖਿੱਚੂਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਜੋ ਕਿਸੇ ਪੂਰਵ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਲਾਭ ਜੋ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਤਰੱਕੀ ਜਾਂ ਤਨਖਾਹ ਸਕੇਲ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 16 ਦੀ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪਿਛਾਖੜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਟੀ ਆਰ ਕਪੂਰ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਿਛਲਾ-ਪੱਖੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤ ਸੋਧ ਨਿਯਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 16 ਦੇ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਣ।

ਰੋਸ਼ਨ ਲਾਲ ਟੰਡਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ 9 ਵਿੱਚ, ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰੇਲਵੇ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪ੍ਰੈਟਿਸ ਟ੍ਰੇਨ ਪਰੀਖਿਅਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕੀਤੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੇਠਾਂ, ਨੇ ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੂਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੈ। ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਅਤੇ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਜਾਂ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਇੱਕ ਰੁਤਬਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹੁਣ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ,

LIMITED AND OTHERS (*Jagmohan Bansal, J.*)

ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕਤਰਫਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਹਾਲ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਨਤਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰਫ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ। ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਲੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 311 ਧਾਰਾ 310 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਸੀਵਿਧਾਨਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨੌਕਰ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਵਿਚਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦੇ ਇੱਕ ਆਮ ਸਮਝੌਤੇ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨੌਕਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ਼ੁੱਧ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਾਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ। ਨਿਆਂ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ, ਸਥਿਤੀ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਦੀ ਸਦੱਸਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ।

ਸਬੰਧਤ.

ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਚ ਨੇ *ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਝੇ ਸਿਹੇ ਤਾਜ਼ਾ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ*, ¹⁰ ਦੀਪਕ ਅਗਰਵਾਲ ਬਨਾਮ ਯੂਪੀ ਰਾਜ ¹¹ ਅਤੇ *ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਨਿਖਿਲ ਰੰਜਨ ਚੱਕਰਵਰਤੀ* ¹² ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਯੋਗ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ। ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਜਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲੀ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ 'ਲਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ' ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਕਿ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭਰੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲੀ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਯੋਗੇਂਦਰ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ (ਸੁਪਰਾ), ਟੀ.ਆਰ.ਕਪੂਰ (ਸੁਪਰਾ), ਰਮਨ ਲਾਲ ਕੇਸ਼ਵ ਲਾਲ ਸੋਨੀ (ਸੁਪਰਾ), ਸੀ.ਆਰ. ਰੰਗਧਾਮਈਆ (ਸੁਪਰਾ), ਵਿੰਗ ਕਮਾਂਡਰ ਜੇ. ਕੁਮਾਰ (ਸੁਪਰਾ), ਰੋਸ਼ਨ ਲਾਲ ਟੰਡਨ ਵਿੱਚ ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਤੋਂ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ (ਸੁਪਰਾ), ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਇੱਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕ ਰੁਤਬਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸਹਿਮਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੀਨੀਅਰਤਾ ਜਾਂ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਜੁਆਇਨ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਜੋ ਤਰੱਕੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੀਨੀਅਰਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੇਵਾ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਦਲਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਜਿਸਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰੋਮੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਹਿਤ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਨਿਯਮ/ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਜੁਆਇਨ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਖਾਲੀ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ

102019 (4) SCC 319

112011 (6) SCC 725

122017 (3) SCC 646

ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ 2012 ਦੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, 2011 ਵਿੱਚ ਅਸਾਮੀ ਖਾਲੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੋੜੀਂਦੀ ਯੋਗਤਾ ਗੈਜ਼ਟੇਸ਼ਨ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, 2011 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਸਾਮੀ ਨਹੀਂ ਭਰੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ 23.11.2011 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਉੱਚ ਸਕੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਈ.ਪੀ.ਆਰ.ਓ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਅਸਾਮੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਆਰ.ਓ ਵਜੋਂ ਮੁੜ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਈ.ਪੀ.ਆਰ.ਓ. ਦੀ ਅਸਾਮੀ ਅਣਪਛਾਤੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਰੀ ਗਈ ਸੀ।

ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ, ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਅਸਾਮੀ 2011 ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਖਾਲੀ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 2011 ਵਿੱਚ, ਮਿਤੀ 23.11.2011 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਆਈ.ਪੀ.ਆਰ.ਓ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਅਸਾਮੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੋਧੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਰਿਆ ਗਿਆ। 2012 ਦੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਅਯੋਗ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਗੈਜ਼ਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਲੋੜੀਂਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪੋਸਟ ਗੈਜ਼ਟੇਸ਼ਨ ਸੀ। ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਰਕੂਲਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਂ ਨਿਯੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ 2012 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ।

(17) ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ:

(i) 10/2012 ਮਿਤੀ 4.10.2012 (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ P-2) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਸਰਕੂਲਰ ਨਾ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ 1948 ਐਕਟ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ।

(ii) ਅਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਨਿਯਮ ਪਿਛਾਖੜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(iii) ਤਰੱਕੀ ਕਿਸੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲਾ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੀਰਤੀ ਸ਼ਰਮਾ ਅਵਸਥੀ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਕੰਚਨ